

Jeano-Paulo Sartre'o vizitas Lietuvoje

1965 m. liepos 26 d. – rugpjūčio 3 d. — Nepaprastoji kelionė už Geželinės uždangos

Data	1965 m. liepos 26 d. – rugpjūčio 3 d.
Vietos	Vilnius, Trakai, Kaunas, Klaipėda, Nida, Palanga (Sovietinė Lietuva)
Asmenybės	J.-P. Sartre'as (1905–1980), Simone de Beauvoir, Léna Zonina
Fotografas	Antanas Sutkus (26 metų)

1. Ypatinga geopolitinė aplinka

1965 m. liepos 26 d. Jeanas-Paulas Sartre'as — egzistencialistinis filosofas ir vienas įtakingiausių XX amžiaus intelektualų — ir Simone de Beauvoir — tarptautinio garso romanistė ir eseistė — atvyko į Sovietinę Lietuvą Lietuvos rašytojų sąjungos kvietimu. Tai buvo devintoji Sartre'o kelionė į SSRS, tačiau pirmasis apsilankymas Lietuvoje. Po ilgos pertraukos sekusios po Vengrijos įvykių (1956 m.), Rytų ir Vakarų intelektualai pradėjo atnaujinti kultūrinius ryšius.

Sartre'ą lydėjo Léna Zonina — sovietės vertėja, su kuria jis susipažino Maskvoje 1962 m. ir kuri atliko kultūrinio tarpininko vaidmenį per visą vizitą.

2. Atvykimas ir literatūriniai susitikimai

Atvykusius į Vilniaus oro uostą svečius pasitiko su ramunėmis. Beveik visas Lietuvos literatūros elitas turėjo galimybę susitikti su jais: Kostas Korsakas, Teofilis Tilvytis, Juozas Baltušis, taip pat jaunesni autoriai — Justinas Marcinkevičius ir Algimantas Baltakis. Rašytojas Mykolas Sluckis ir poetas Eduardas Miezelaitis — Rašytojų sąjungos pirmininkas — lydėjo abu prancūzus per visą kelionę.

Simone de Beauvoir Vilnų rado tik „vidutinėkai įdomų“. Sartre'as pajuokavo: „Prancūzai nustojo skaityti vokiečius prieš 550 metų“ — ironika, atsipžvelgiant į tai, kad jis pats studijavo Berlyne.

3. Kaunas: miestas, atviras Europai

Kaunas Sartre'ui pasirodė atviresnis ir europietiškesnis nei Vilnius. Programa apėmė Kauno fortą, kur vokiečiai kalinė pasipriešinimo kovotojus, ir Šv. Mykolo bažnyčią, kurioje buvo garsusis Juozo Mikeno medinis Kristus.

4. Čiurlionio atradimas

Miestas slėpė netikėtų lobių: turtingas lietuviško liaudies meno kolekcijas ir daili ninko-kompozitoriaus Mikalojaus Konstantino Čiurlionio kūrybą. Symbolistinis vizionierius iš XIX a. pabaigos, Čiurlionis yra viena iš svarbiausių lietuvių kultūros figūrų. Būtent prieš jo paveikslus Sartre'as itarė įsimintinus žodžius:

„Vroubello tapytojui aš teikiu pirmenybę Čiurlioniui.“

— Jeanas-Paulas Sartre'as, Kaunas, 1965 m. liepos 28 d.

5. Nida ir Kuršių nerija — Įsimintinas pasivaikščiojimas

Viena įsimintiniausių vizito stotelių buvo Nida — nedidelis kurortas tarp Kuršių nerijos kopų prie Baltijos jūros, šiandien įtrauktas į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą. Thomą Manną taip pat savę čia pasistatydino namą. Sartre'as sušuko: „Negalima buvo rinktis geriau!“ — ir pridūrė, kad Manno kūryba jam atrodo „nuobodi“.

Būtent tarp šių kopų Antanas Sutkus (26 metų) įamžino Sartre'ą portrete tapusiame įkoniniu: apsirengęs juodai, palinkęs prieš vėją, vaikščantis vienas — tarsi gyva egzistencializmo interpretacija. Šis kadras puošė *Libération* priedo vi ršėlį, skirtą dešimtajai filosof o mirties metinei.

Sartre'o skulptūra šiandien įamžina jo pasivaikščiojimą Kuršių nerijoje.

Šalt.: *Cahiers lituaniens*, M. Sluckis (2000) — cahiers-lituaniens.org/sartre.htm

6. Fotografas Antanas Sutkus

Sartre'as atsisakė žiniasklaidos. Tačiau Sutkus, skaitęs *Les Mots*, prisijungė prie grupės ir padarė apie šimtą nuotraukų, 2005 m. išleistų knygoje *Sartre & Beauvoir, cinq jours en Lituanie*.

Šalt.: Citizen-K, C. Guilbert — citizen-k.com/sartre-a-la-plage

7. Parodos ir kultūrinis palikimas

- **1999 m.** — Sutkaus paroda Prancūzijos kultūros centre Vilniuje.
- **2009 m.** — „Sartre & de Beauvoir Lietuvoje“, Lietuvos ambasada Prancūzijoje.
- **2024 m. (rugsėjo 10 - spalio 19 d.)** — Šv. Vilhelmo bažnyčia, Strasburas. Nemokamas įėjimas. Lietuvai pirmininkaujant Europos Tarybos Ministrų komitetui.

Šalt.: coze.fr/2024/05/jean-paul-sartre-simone-de-beauvoir-en-lituanie-1965

8. Gyvas palikimas

Šis vizitas išlieka simboliniu momentu Prancūzijos ir Lietuvos kultūrinių santykių istorijoje. Jis padėjo atkreipti tarptautinį dėmesį į Čiurlionio kūrybą ir, praėjus 60 metų, vis dar tyrinėjamas kultūrinių santykių istorikų.

Šaltiniai ir nuorodos

- M. Sluckis, *Cahiers lituaniens* (2000) — cahiers-lituaniens.org/sartre.htm
- C. Vaissée, *Cahiers lituaniens* nr. 16 (2017) — cahiers-lituaniens.org/VAISSIE-Sartre-Lituanie-n-16-2017.pdf
- C. Guilbert, Citizen-K — citizen-k.com/sartre-a-la-plage
- Gilles (tinklaraštis, 2020) — gillesenlettonie.blogspot.com
- Strasburo paroda 2024 — coze.fr/2024/05/jean-paul-sartre-simone-de-beauvoir-en-lituanie-1965
- Lietuvos ambasada Prancūzijoje, 2009 — fr.mfa.lt
- Books Openédition — books.openedition.org/pur/194217